

них позначень. Також слід пам'ятати, що саме граматики є одним із засобів, що дає можливість зрозуміти, а значить і правильно перекласти текст. Вивчаючи певний технічний матеріал, логічно і правильно розглядати певний граматичний матеріал під певним практичним кутом зору, стосовно перекладу науково-технічної літератури. Відібравши для вивчення за певною системою граматичний матеріал, студент запам'ятовує значення граматичних конструкцій, їх зовнішні формальні ознаки, за якими їх можна розпізнати в тексті, визначає їх функції в реченні, дізнається способи перекладу даних граматичних форм. Навчивши розпізнавати граматичні конструкції, правильно перекладати їх на рідну мову, викладач досягає поставленої мети, а саме сформувані вмінні перекладати технічні тексти. Характерною рисою спеціальної літератури є насиченість термінами, в тому числі інтернаціональними. Мова технічного тексту позбавлена образності й емоційності, а тому необхідно перш за все ознайомитися із загальним змістом тексту, щоб встановити, яка проблема там розглядається. Заголовки варто перекладати після ознайомлення зі змістом тексту, тоді простіше знайти кращий варіант перекладу заголовку. Дуже важливим при навчанні читання є розвиток уміння мовної здогадки та вміння студентів виокремлювати з прочитаного тексту суть. Опрацьовуючи технічні тексти не вперше, студенти можуть здогадатися про значення незнайомих слів за контекстом, що в значній мірі забезпечує загальне розуміння змісту. Приступаючи до роботи, викладач може запропонувати всім студентам групи один і той же текст, потім різні тексти, але приблизно рівної складності, спочатку керуючи роботою над перекладом, а потім дозволити студентам виконувати його самостійно. Спочатку можна підбирати тексти про вчених, винахідників, цікаві відкриття, особливості їх майбутньої професії, технічні новинки та досягнення. Дається завдання прочитати текст, зрозуміти і передати його зміст рідною мовою. Незнайомі слова можуть бути записані під текстом, або можна запропонувати студентам знайти ці слова у словнику. Для перевірки розуміння прочитаного тексту використовують різні прийоми контролю, такі як тестова перевірка, передача змісту рідною мовою, відповіді на запитання за змістом прочитаного, завдання на розуміння опису технічних термінів, які зустрічалися в тексті, обговорення прочитаного іноземною мовою. Надалі кожному студентові можна запропонувати окремий текст і дати певний час для його перекладу. Самостійна робота з читання текстів за фахом буде готувати студентів до читання технічної документації, правил експлуатації імпортного обладнання в процесі їх майбутньої трудової діяльності [6].

Таким чином, творчий підхід до вибору форм роботи з текстовим матеріалом на заняттях з іноземної мови дозволяє більш ефективно вивчати мову спеціальності. Таким чином читання стає формою навчання, націленою на отримання інформації.

Реалізація поставлених завдань з вивчення іноземної мови, передбачає використання активних методів навчальної діяльності – неімітаційних (проблемна лекція, лекція вдвох, прес-конференція, евристична бесіда, навчальна дискусія, самостійна робота з літературою тощо) та імітаційних (ділова гра, педагогічна ситуація, інсценування різних видів діяльності, розігрування ролей відповідно до педагогічної ситуації). Професійне навчання – дуже складна структура, зміст якої постійно переглядається і доповнюється.

В нових умовах викладання іноземних мов слід приділяти особливу увагу вивченню професійно-орієнтованої лексики.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, активізація позиції особистості при вивченні професійно-спрямованої іноземної мови передбачає різнопланову діяльність для розвитку професійно важливих якостей на базі іноземної мови. Це потребує серйозного методичного забезпечення у вигляді різноманітних програм, які задовольняють потреби особистості з даного питання. Удосконалення методичного забезпечення включає в себе, передусім, створення комп'ютерних і аудіовізуальних систем професійної інформації, розробка сучасних методів роботи з оброблення інформації, випуск спеціальної друкованої продукції, залучення всіх видів діяльності для забезпечення стабільної зацікавленості молоді у вивченні іноземної мови.

Література:

1. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам: пособие для учителя : [Текст] / Н. Д. Гальскова – 2-е изд., перераб., и доп. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – 4-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 336 с.
3. Зайцева И. А. Технология уровневой дифференциации как средство формирования профессиональной иноязычной коммуникативной компетентности студентов технического вуза: дис.... канд. пед. наук: 13.00.04 / И. А. Зайцева. – Самара, 2007. – С 55–56.
4. Перфилова Г. В. Компетентностный подход и его реализация в современном образовательном процессе / Г. В. Перфилова // Вестник МГЛУ. – Вып. 546. – 2008. – С. 22–23.
5. Baret J. Test your own aptitude / J. Barret, G. Williams. – L. : Kogan Page, LTd, 2002.
6. Roger C. Education, Training and Employment. / C. Roger. – L. : Pergamon Press Oxford, 1985.

УДК 811.111'373.237

О. А. Пономарьова,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ РІЗНОВИДИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ-НАЗВОЮ ЛЮДИНИ ЗА РОДОМ ЗАНЯТЬ

У розвідці, об'єктом якої є фразеологічні одиниці з компонентом на позначення людини за родом занять в українській, англійській, німецькій мовах, встановлено структурно-семантичні і функціонально-стилістичні типи відповідних фразем та подана їх кількісна характеристика. Аналіз ідіоматичних сполук здійснюється за їх номінативною або ж предикативною функцією та з погляду стилістичної маркованості; принагідно простежується етимологія окремих виразів.

Ключові слова: фразеологічна одиниця (ФО), назви людини за родом занять, структурно-семантичні, функціонально-стилістичні, номінативні, предикативні, образно-експресивні, стилістично нейтральні типи фразем.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНО-СТИЛИСТИЧЕСКИЕ РАЗНОВИДНОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С КОМПОНЕНТОМ-НАЗВАНИЕМ ЧЕЛОВЕКА ПО РОДУ ЗАНЯТИЙ

В разысканиях, объектом которых являются фразеологические единицы с компонентом, обозначающим человека по роду занятий в украинском, английском, немецком языках, установлено структурно-семантические и функционально-стилистические типы соответствующих фразем и представлена их количественная характеристика.

Анализ идиоматических выражений осуществляется по их номинативной или же предикативной функции и с точки зрения стилистической маркированности; попутно прослеживается этимология отдельных выражений.

Ключевые слова: фразеологическая единица (ФЕ), названия человека по роду занятий, структурно-семантические, функционально-стилистические, номинативные, предикативные, образно-экспрессивные, стилистически нейтральные типы фразем.

STRUCTURAL-SEMANTIC AND FUNCTIONALLY-STYLISTIC TYPES OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH COMPONENTS NAMING PEOPLE WITH RESPECT TO THEIR OCCUPATION

The article deals with structural-semantic and functionally-stylistic types of phraseological units with components naming people with respect to their occupation in Ukrainian, English and German; it gives quantitative characteristics of these groups. The topicality of the research is determined by such important issues in phraseology as functionally-stylistic typology of idioms and relations between their structural-semantic and functionally-stylistic character. In this context phraseological units containing lexemes of certain common semantic class, including people names, are of special interest. Analysis of idiomatic expressions has been carried out according to their nominative or predicative function and from the point of view of their stylistic colouring; at the same time etymology of some set phrases has been traced. Special attention is paid to studying the inner form of phraseological units with lexical components denoting people with respect to their occupation and the way these lexemes are used within Ukrainian, English and German phraseology. It is concluded that the words of this meaning are most actively used in figurative-expressive phrases, which contain the element of evaluation, express feelings, positive or negative perception of reality. Stylistically neutral idiomatic expressions mostly have nominative character, thus there are a few predicative ones in English.

Key words: phraseological unit, names of people with respect to their occupation, structural-semantic, functionally-stylistic, nominative, predicative, figurative-expressive, stylistically neutral types of idioms.

Постановка наукової проблеми та її значення. Серед напрямів, що активно розробляються у фразеології, актуальним залишається структурно-семантичний аналіз фразеологізмів із висвітленням особливостей їхньої мотивації. Важливими є також питання функціонально-стилістичної типології фразем, а також можливого зв'язку між їхнім структурно-семантичним і функціонально-стилістичним характером. У цьому контексті особливий інтерес становлять фразеологічні одиниці, які містять лексеми певного спільного семантичного класу, у тому числі і назви осіб.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Фразеологізми з компонентом «власне ім'я» розглядали О. А. Морозова (на матеріалі української мови), З. В. Корзюкова, О. С. Пальчевська (на матеріалі англійської), І. Ф. Заваринська (в українській, англійській та польській мовах). Н. В. Щербакова у роботі «Фразеологізми з назвами людей у лексичному наповненні» аналізує фразеологічні одиниці української мови з антропонімами, патронімами, назвами людей за спорідненістю й своєю рідністю, за міжперсональними стосунками, за статтю [6]. Однак фраземи з компонентами – найменуваннями людини за родом занять (зокрема, за фахом) ще не були об'єктом лінгвістичних досліджень у жодній з трьох обраних нами мов – українській, англійській чи німецькій.

Мета і завдання статті. Мета нашого дослідження – висвітлити характер внутрішньої будови та функціонально-стилістичну типологію фразеологічних одиниць з лексичним компонентом на позначення людини за родом занять в українській, англійській, німецькій мовах; встановити структурно-семантичні та функціонально-стилістичні типи цих фразем, а також характер співвідношення між типами обох різновидів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1) прослідкувати, у яких структурно-семантичних типах фразеологічних одиниць знаходять своє використання назви людини за родом занять, подати кількісну характеристику означених типів;

2) диференціювати українські, англійські та німецькі фраземи за їх номінативною чи предикативною функцією та з погляду стилістичної маркованості, тобто приналежності до фахової чи образно-експресивної мови.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз фразеологічних фондів української, англійської та німецької мов дозволив нам виявити 1855 фразеологічних одиниць з лексемами на позначення людини за родом занять (українських – 854, англійських – 689, німецьких – 312). Ми систематизували відібраний нами матеріал, виокремивши наступні структурно-семантичні типи:

1) ідіоматичні фраземи: українських – 79, напр.: *господар (пан, хазяїн) становища* «той, хто має можливість активно впливати на щось, керувати чим-небудь і т. ін. на власний розсуд, головний у чомусь» [4, с. 163]; *не мати царя в голові* «допускати невиправдані вчинки; діяти нерозумно, несерйозно і т. ін.» [4, с. 381]; англійських – 324, напр.: *printer's flower* «кінцівка, віньєтка, графічна прикраса в кінці книги» [1, с. 776]; *to a queen's taste* «досконало» (часто іронічно) [1, с. 955]; німецьких – 78, напр.: розм. *unter die Räuber fallen (abо geraten)* «потрапити до рук розбійників (бути використаним у корисливих цілях)» [8, с. 451]; *sich zum Richter aufwerfen* «брати на себе роль судді» (у переносному сенсі) [8, с. 460] тощо.

2) компаративні звороти: укр. – 53, напр.: *вискочити як голий козак з маку* «недоречно, невчасно сказати що-небудь або виступити з чимось» [4, с. 86]; *як до царя на іменині* (зі словами *іти, бігти*) «дуже поспішаючи» [4, с. 756]; англ. – 39, напр.: *(as) grave as a judge* «з серйозним виглядом» [1, с. 438]; заст. *(as) fit as a pudding for a friar's mouth* «якраз те, що треба» [1, с. 338]; нім. – 21, напр.: розм. фам. *laufen wie ein Schneider* «бігти як очманілий» [8, с. 494]; *j-d ist dümmer, als es die Polizei erlaubt* «хто-небудь несосвітено дурний» [8, с. 441] тощо.

3) усталені мовні формули: укр. – 14, напр.: *ваш (твій) покірний слуга* «усталена форма переважно ввічливого закінчення листа» [4, с. 666]; *не косарі ви!* «гостям, що небірчі до їжі»; англ. – 9, напр.: розм. жарт. *is your father a glazier?* «твій батько скляр?, ти що зі скла зроблений?» (кажуть людині, що заступає вид, що заважає бачити щось) [1, с. 550]; розм. *your trumpeter's dead!* «оце розхвасталися!» [1, с. 1036]; нім. – 14, напр.: розм. жарт. *herein, wenn's kein Schneider ist!* «заходьте, не соромтесь! (у відповідь на стукіт у двері)» [8, с. 494]; розм. *ich bin doch nicht dein Schuhputzer!* «я тобі не слуга!» (дослівно «я тобі не чистильник взуття») [8, с. 499] тощо.

4) паремійні утворення, тобто прислів'я та приказки: укр. – 711, напр.: *У дурного настуха вся череда поздуха; Батько – рибалка, то й діти в воду дивляться*; англ. – 317, напр.: *All are not hunters that blow the horn* «букв. не кожний мисливець, хто в ріг трубить; пор. не все те золото, що блищить»; *As the baker, so the buns; as the father, so the sons* «Який батько, такий син»; нім. – 199, напр.: *Die Axt im Haus erspart den Zimmermann* «Якщо в будинку є сокира, то тесля не потрібен»; *Wenn der Berg nicht zum Propheten kommt, muß der Prophet zum Berge kommen* «Якщо гора не йде до Магомета, то Магомет іде до гори» тощо.

Для нас важливим є також розрізнення аналізованих одиниць за їх функцією та стилістичною приналежністю. Аналіз існуючих функціональних класифікацій (Д. Х. Баранника; С. Г. Гаврина [5], Л. Г. Скрипник, І. І. Чернишова [10] та ін.) дозволяє розділити відібраний нами матеріал на дві групи: стилістично нейтральні фразеологізми, головною приналежністю яких є терміни певному фаховому різновиду мови, та стилістично забарвлені або ж образно-експресивні за своєю природою

(як буде показано далі, є можливою і перехідна зона між цими двома типами). Крім того, ми диференціюємо фраземи на номінативні та предикативні, тобто семантично еквівалентні лексеми чи предикативному словосполученню.

Таким чином, до першої групи фразеологічних одиниць, які попри наявність більш чи менш образної внутрішньої форми, не мають експресивного і, отже, стилістично відзначеного характеру, ми відносимо номінативні (їх тут більшість) та предикативні сполуки, котрі фігурують як офіційні чи «неформальні» терміни у фаховій лексиці, де вони можуть мати синоніми, а можуть і бути безеквівалентними. Натомість стилістично марковані одиниці образно-експресивного характеру з синтаксичного погляду є або предикативними сполуками, або предикативно пов'язаними, виступаючи як засіб стилістично відзначеної вторинної номінації, скажімо, у складі складеного іменного присудка або ж імпліцитно виконуючи предикативну функцію.

Функціональні відмінності фразем у ряді випадків можна у певний спосіб співвіднести зі структурно-семантичними особливостями. Тому, повертаючись до вищезначених структурно-семантичних типів, ми констатуємо, що компаративні звороти завжди мають образно-експресивний характер і є стилістично маркованими, через що їх також називають образними порівняннями. Так, наприклад, в українській мові вищезгаданий вираз *роззубивсь, як швець з копиллям* має негативні конотації і пояснюється станом алкогольного сп'яніння шевця (також *п'яний як швець*). З цією шкідливою звичкою в англійській фразеології пов'язаний образ мідника, скрипаля, дударя, лорда, гончаря (*as drunk as a tinker* «п'яний в зюзо»), а в німецькій – ремесло щіткаря (*trinken wie ein Bürstenbinder* «пити запоем»). Образно-експресивний характер часто мають усталені мовні формули, напр.: пор. вище *He kocapi vul!*; *Is your father a glazier?* Серед цього типу фразеологічних одиниць зустрічаються лайки, прокльони, напр.: *різницький (різницька) собака*; *Мовчи відьма – Каянська ти дочка*; *grub. son of a sea-cook* «сучий син, мерзотник, нікчемна людина»; *А щоб ти під царський вінець не підійшла!*; *Щоб тебе кам сіконув перед великими вікнами!* (перед великими вікнами казенних домів відбувалися страти), – які вже містять у своєму змістовому наповненні негативні помисли, побажання тощо. Лексеми на позначення людини за родом занять частіше використовуються у формулах, що виражають негативне ставлення до адресата, натомість у формулах із доброзичливим змістом їх значно менше. І, звісно ж, паремії із фігуративною внутрішньою формою є завжди образно-експресивними. Що ж до ідіоматичних фразем, то тут наші спостереження свідчать про відсутність однозначної співвіднесеності.

До стилістично нейтральних фразеологічних одиниць, які, однак, мають певну описову образність і не можуть бути прочитані буквально, ми відносимо номінативні термінологічні сполуки з компонентом-назвою людини за родом занять, які є частиною усталеної номенклатури професійної мови (жаргону) різних сфер діяльності, таких як:

1) судова (юриспруденція): англ. *King's (або Queen's) Bench* «суд королівської лави (який розглядає справи про зраду і розголошення державної таємниці)» [1, с. 244]; *Brewster Sessions* «судова інстанція, що видає патенти на торгівлю спиртними напоями» [1, с. 160]; *common (або petty trial) jury* «дванадцять присяжних, які виносять вердикт у цивільних та кримінальних справах» [АУФС, с. 236];

2) релігійна: укр. *Божий (Господній, Христовий) слуга* «представник духовенства» [4, с. 666]; англ. *black friar* «монах-домініканець» [1, с. 140]; *gray (або grey) friar* «монах-францисканець» [1, с. 438] (мотивація за кольором вбрання); укр. *Цар (князь) тьми* «чорт» [4, с. 755] – одне з описових імен сатани; *der Gute Hirte* «добрий пастир (тобто Христос)» [8, с. 291];

3) медична: англ. розм. *apothecary's (doctor's) stuff* «ліки» [1, с. 33] (дослівно «товар лікаря / аптекаря»); *barber's itch* «паразитарний сикоз» [1, с. 63];

4) кулінарна: англ. *butcher's sleeves* «наруківники» [1, с. 177]; *butcher's meat* «м'ясо (за винятком курятини та дичини)» [1, с. 177]; нім. *Arme Ritter* «грінки (вимочені у молоці і піджарені скибки білого хліба)» [8, с. 462] (досл. «бідний лицар»);

5) сфера домашніх послуг: *between maid (або servant)* «служниця, що допомагає повару та покоївці» [1, с. 125] – досл. «проміжна служниця», мається на увазі «між поваром та покоївкою», тобто допомагає їм виконувати їх обов'язки;

6) інші сфери людської діяльності: англ. *cold cook* «трунар» [1, с. 222] (злодійський жаргон); *black-coated (або white-collared) proletariat (або workers)* «трудова інтелігенція (в капіталістичних країнах)» [1, с. 140] (публіцистична термінологія); *bishop (або bishop's) sleeve* «широкий рукав з вузьким обшлагом» (кравецький термін) [1, с. 136]; амер. *cub pilot* «лоцман-початківець»; *cub reporter* «репортер-початківець» [1, с. 250] (оцінний компонент останніх швидше за все нейтральний, що можна аргументувати наступним: це початок нового періоду в житті особистості, перед якою відкривається маса можливостей і перспектив, реалізація яких залежить тільки від самої людини [9, с. 157]; тобто лоцман чи пілот перебувають на початку нового періоду свого життя – своєї кар'єри); нім. *ein falscher Prophet* «лжепророк» [8, с. 443] (біблійний термін); *die drei gestrengen Herren* «ранкові заморозки з 11 по 13 травня» [8, с. 277] (народно-календарна номенклатура); *der stumme Diener* «столик для закусок у вітальні» [8, с. 125]; *eine kalte Mamsell* «буфетниця» [8, с. 386] тощо.

Стилістично нейтральні фразеологічні одиниці з компонентом-позначенням людини за родом занять, які мають предикативний характер, було виявлено нами лише у професійних жаргонах англійської мови, напр.: *to catch the Speaker's eye* «одержати слово в палаті громад» [1, с. 205] (парламентський термін); *to carry off a sentry* «захопити, «зняти» вартового» [1, с. 195] (військовий вираз), *to be (або become, go, stand) bail for* «поручитися за (когось, щось); перен. ручитися» [1, с. 80] (юридичний термін).

У групі образно-експресивних, стилістично забарвлених фразеологічних одиниць ми виявили наступні предикативні сполуки, які мають у своєму складі дієслово і ідіоматично позначають якусь рису, співвідносну з її неназваним носієм:

- в українській мові: *виспати коваля і бондаря* «довго спати» (імпліцитне порівняння зі значенням «спати довше, аніж ніж коваль та бондар»); *заливати гусара* «дотепно розповідати, вдало поєднуючи реальне з вигаданим» [4, с. 246], де зміст неправдивого мовлення уподібнюється до вигаданих пригод вояка-гусара; *лізти в нану* «намагатися будь-що розбагатіти, поїсти видне місце в суспільстві» [4, с. 344] (з іронією) тощо;

- в англійській: *to be a prisoner to one's room (або chair)* «бути замкненим у кімнаті або прикутим до крісла через хворобу» [1, с. 69] (досл. «бути в'язнем своєї кімнати (або стільця) – безвихідність, обмеженість дій співвідносна з ув'язненням; *to be in mourning for one's washerwoman* «мати брудний одяг, бути одягненим у брудний одяг» (досл. жарт. «бути в жалобі за своєю пралею») [1, с. 94]; *to be one's own trumpeter* «вихвалитися, хвастатися, займатися саморекламою, співати дифірамби самому собі» (у середні віки трубними звуками вітали знатних осіб та рицарів, що брали участь у турнірах) [1, с. 112] тощо;

- в німецькій: *sich zum Richter aufwerfen* «брати на себе роль судді» [8, с. 460], тобто неправомірно дозволяти собі робити оцінки, вирішувати хто правий, виступати непроханим посередником у суперечці двох сторін тощо; *mit des Seilers Tochter Hochzeit halten* «бути повішеним» [8, с. 510] – розмовний евфемізм (досл. «зіграти весілля з дочкою канатного майстра»); застарілий вираз *Boten gehen* [8, с. 101] «бути на побігеньках» тощо.

Значну частину образно-експресивних фразеологічних одиниць складають предикативні вирази (здебільшого ад'єктивно-субстантивні та субстантивно-субстантивні сполучення), які, вживаючись у складі складного присудка, теж

не називають осіб чи предмети, а приписують якусь образно-виразну рису чи ознаку носієві. Сюди ми відносимо наступні ідіоматичні фрази:

- в українській мові: *вільний козак* «парубок, неодружений чоловік» [4, с. 303], «про людину, яка вважає себе ні від кого не залежною» (в давній Україні козаки як верства населення, не підлегла панам-землевласникам, відрізнялася своєю свободою від підневільних селян (понадто ж кріпаків); *вільний* – іст. «який позбувся кріпосної залежності, відпущений на волю; розкріпачений» [3, с. 673]), тобто сімейні узи асоціюються з оковами, які забирають свободу, закріплюють людину, а відповідно *вільний козак* – хлопець, вільний від цих оков, який може поїхати куди завгодно, відкритий для пригод; *хазяїн свого слова* «той, хто завжди здійснює те, що обіцяє» [4, с. 740] – характеристика відповідальної особи; *майстер своєї справи (свого діла)* «людина, що досягла високої майстерності, досконалості в чому-небудь; кваліфікований фахівець, виконавець, професіонал і т. ін.» [4, с. 364];

- в англійській: *admiral of the red* «п'яниця з червоним обличчям» [1, с. 19] (морський вираз); *a blind leader of the blind* «сліпий поводитир веде сліпого» (про того, хто дає поради, сам не розбираючись у чомусь) [1, с. 144]; *calamity prophet* «людина, що приносить погані новини, біду; людина, що віщує біду, песиміст» [1, с. 187] (досл. «провісник (пророк) біди»);

- в німецькій: *Soldat der Revolution* «солдат революції, борець за справу революції» [8, с. 519]; *ein stummer Zeuge* «німий свідок» (піднесено про історичні руїни і под.) [8, с. 640]; *ein zerstreuter Professor* «неуважний професор» [8, с. 443] – розмовний жартівливий вираз, який вживається на позначення неуважної людини тощо.

Берлінський фразеологізм *es regnet Schusterjungen* «(дощ) ллє як з відра» [2: 2, с. 131] має образно-експресивний характер, підкреслюючи інтенсивність опадів. Це приховане порівняння, у якому лексема *Schusterjunge* позначає берлінську випічку з житньої або пшеничної муки, яку зазвичай використовують для бутербродів з гарцьким сиром або смальцем. Спершу це слово вживалось на позначення найдешевшого сорту хліба, яким харчувались підмайстри чоботарів, чим і пояснюється сама назва (дослівно *Schusterjunge* «підмайстер чоботаря») [7]. Таким чином, назва професії чоботаря слугувала створенню ідіоми через опосередковане позначення булочних виробів, а ті, у свою чергу, отримали своє образне переосмислення: краплі дощу за своєю величиною прирівнюються до булочок.

Між фахово-номінативними та образно-експресивними фразеологічними одиницями не завжди є чітка межа, оскільки той самий вираз може вживатися і так, і так, подібно до того, як неідіоматична сполука може отримувати переносне ідіоматичне значення. Отже, є випадки, коли одна і та ж фразема використовується і у суто термінологічному сенсі, і у вторинному переносному значенні. Так, вираз англ. *butcher's bill* «рахунок від м'ясника» може мати досить цинічне ідіоматичне значення «список убитих на війні, список тих, що загинули» [1, с. 177].

По-різному можна інтерпретувати німецьку ідіоматичну фразу *ein Feld-Wald-und-Wiesen-Arzt / -Übersetzer / Anwalt* [11] «який-небудь лікар / перекладач / адвокат, не спеціаліст окремої галузі, а загальної практики, універсальний». Це, з одного боку, термін на позначення широкої спеціалізації відповідного спеціаліста, водночас згадка про просторову широчінь (поля, лісу та луку) є метафоричним засобом вираження саркастичного ставлення до таких працівників, які готові братися за що завгодно, отже, не є добрими фахівцями в певній галузі.

Крім того, деякі ідіоматичні фрази є багатозначними і відповідним чином подаються у лексикографічних джерелах з декількома дефініціями, перебуваючи у складі одразу двох класифікаційних груп. Напр., англ. *at nurse* [1, с. 51] «1) під доглядом няньки» (стилістично нейтральне номінативне); «2) в руках довірених осіб, опікунів (про маєток)» (номінативно-експресивне).

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Здійснивши структурно-семантичний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом-назвою людини за родом занять, ми можемо подати кількісну характеристику виокремлених типів у відсотковому відношенні (див. табл. 1):

Таблиця 1

Структурно-семантичні типи ФО

	Ідіоматичні фрази		Компаративні звороти		Усталені мовні формули		Паремійні утворення	
Українські ФО	79	9%	53	6%	14	9%	711	83%
Англійські ФО	324	47%	39	6%	9	14%	317	46%
Німецькі ФО	78	25%	21	7%	14	14%	199	64%

Відтак, ми можемо стверджувати, що в українській мові значно переважають паремійні утворення. Таке ж переважання ми можемо простежити в німецькій мові, але у меншому відсотковому відношенні. Натомість в англійській мові кількість прислів'їв та приказок дещо поступається ідіоматичним фраземам. Також слід зазначити, що у трьох досліджуваних мовах приблизно однаковий відсоток складають компаративні звороти, групи усталених мовних формул еквівалентні в англійській та німецькій мовах, але чисельніші порівняно з українською.

Проаналізувавши досліджувані фразеологічні одиниці за їх номінативною чи предикативною функцією та з погляду стилістичної маркованості і функційно-стильової віднесеності, ми дійшли висновку, що суто номінативних виразів значно менше ніж образно-експресивних. Так, в українській мові це лише 3 ФО, а в англійській – 80, німецькій – 8. Стилістично нейтральні ідіоматичні фрази з компонентом-назвою людини за родом занять мають здебільшого номінативний характер, предикативних одиниць лише декілька в англійській мові. Назви людей за родом занять переважно зустрічаються у складі образно-експресивних фразеологічних одиниць, які містять у своєму значенні компонент оцінювання, виражають почуття, позитивне чи негативне сприймання дійсності.

Крім того, ми простежили, що семантичний розвиток ідіоматичної термінології може мати наслідком перехід сполуки у образно-експресивну і набуття нею предикативного характеру.

Наступним кроком у нашому дослідженні буде проаналізувати ці ж фразеологічні одиниці з точки зору їх формальної граматичної структури, простежити явища синонімії, антонімії тощо.

Література:

1. Англо-український фразеологічний словник / [уклад. К.Т. Баранцев]. – 3-тє вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2006. – 1056 с.
2. Німецько-український фразеологічний словник: в 2-х томах / Уклад. В. І. Гаврись, О. П. Пророченко. – К. : Радянська школа, 1981. – Т. 1. – 416 с., Т. 2. – 384 с.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда та ін. – К. : Наукова думка. – Т. 1. – 1970. – 799 с.

4. Словник фразеологізмів української мови / [уклад.: В. М. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с.
5. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
6. Щербакова Н. В. Фразеологізми з назвами людей у лексичному наповненні: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н. В. Щербакова; Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2002. – 18 с.
7. Муравлева Н. В. Германия. Лингвострановедческий словарь / Н. В. Муравлева, Е. Н. Муравлева, Т. Ю. Назарова и др. – М. : АСТ, 2011. – 992 с.
8. Немецко-русский фразеологический словарь / [уклад. Л. Э. Бинович, Н. Н. Гришин]. Под ред. д-ра Малиге-Клаппенбах и К. Агрикола. Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : «Русский язык», 1975. – 656 с.
9. Трофименко Ю. С. Роль концептуальной метафоры в вербализации концепта «возраст» в английской фразеологии / Ю. С. Трофименко, И. В. Татарникова // Культура народов Причерноморья: научный журнал. – Симферополь : Межвузовский центр «Крым», 2011. – № 203. – С. 156–159.
10. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка / И. И. Чернышева. – М. : Высшая школа, 1970. – 199 с.
11. Redewendungen, Redensarten, Sprichwörter für Übersetzer, zum Deutsch lernen, für Interessierte der deutschen Sprache – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.redensarten-index.de/suche.php>

УДК 811.133'367

О. В. Попова, А. С. Бондаренко,

Сумський державний університет, м. Суми

ВПЛИВОВА ФУНКЦІЯ ДИСКУРСУ ЗМІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ В ПРОЦЕСІ BREXIT

Стаття присвячена вивченню основних стратегій та тактик, властивих дискурсу ЗМІ, в цілому, та британському дискурсу ЗМІ, безпосередньо. Стаття має на меті продемонструвати перетин та взаємодоповнюваність стратегій «героїзації» та «дискредитації» в дискурсі ЗМІ в період виходу Британії із ЄС, відзначивши роль саме дискурсу ЗМІ при вирішенні глобальних політичних питань в країні.

Стаття написана в рамках теми дослідження «Механізми впливу інститутів громадянського суспільства на євроінтеграційні процеси в Україні» № 15.01.10-02.16/18.ЗП.

Ключові слова: героїзація, дискредитація, дискурс ЗМІ, маніпулятивність, політичний дискурс, стратегія, тактика.

ФУНКЦИЯ ВЛИЯНИЯ ДИСКУРСА СМИ ВЕЛИКОБРИТАНИИ В ПРОЦЕССЕ BREXIT

Статья посвящена изучению основных стратегий и тактик, которые свойственны дискурсу СМИ, в целом, и британскому дискурсу СМИ, непосредственно. Статья направлена на то, чтобы продемонстрировать пересечение и взаимодействие стратегий «героизации» и «дискредитации» в дискурсе СМИ в период выхода Британии из ЕС, подчеркнув роль именно дискурса СМИ при решении глобальных политических вопросов в стране.

Статья написана в рамках темы исследования «Механизмы влияния институтов гражданского общества на евроинтеграционные процессы в Украине» № 15.01.10-02.16/18.ЗП.

Ключевые слова: героизация, дискредитация, дискурс СМИ, манипулятивность, политический дискурс, стратегия, тактика.

INFLUENCE FUNCTION OF THE BRITISH MASS MEDIA DISCOURSE IN BREXIT PROCESS

The article is devoted to studying of the main strategies and tactics which are peculiar to the media discourse, in general, and to the British media discourse, directly. Use of these or those strategies and tactics is the main leverage not only at the solution of social problems, but also at adoption of historical political decisions as the political discourse and discourse of media are closely connected with each other. The article is directed to show crossing and interaction of «glorification» and «discredit» strategies in media discourse in the period of exit of Britain from the EU, having underlined the role of media discourse at the solution of global political problems in the country. The very interchange of the two strategies in the media discourse is the main principle of manipulation that becomes common issue as for the political so media discourses.

The article is written within the research topic «Mechanisms of Civil Society Influence upon Euro-Integration Processes in Ukraine» № 15.01.10-02.16/18.ЗП.

Key words: glorification, discredit, media discourse, manipulativity, political discourse, strategy, tactics.

Роль ЗМІ в сучасному суспільстві важко переоцінити. Вони мають потужний вплив на стан суспільної свідомості, оскільки більшість своїх уявлень про світ людина отримує з газет, журналів і теле- та радіопередач. Відмінними рисами ЗМІ є їх публічність, тобто необмежене коло споживачів; непряма, розділена у просторі і часі взаємодія комунікантів; односторонність впливу від комунікатора до реципієнта, неможливість зміни їх ролей. При цьому ЗМІ створені не тільки для передачі відомостей, інформації, а й самі є активними учасниками суспільно-політичних й економічних процесів в суспільстві – учасниками, що створюють ситуації, формують настрої і думки [7].

Питанню вивчення дискурсу, в цілому, та політичного дискурсу, дискурсу ЗМІ, безпосередньо, комплексу стратегій та тактик, властивих їм, присвячено роботи А. М. Баранова, Ф. С. Бацевича, Т. А. Ван Дейка, І. Г. Катеневої, О. О. Кучерової, О. О. Селівної та інших. Проте дана тема залишається актуальною.

Відтак, **актуальність** зазначеного дослідження зумовлена потужною впливовою функцією ЗМІ у сучасному суспільстві, постійним перебуванням людей під впливом того, що подається, нав'язується сучасними ЗМІ та тісним взаємозв'язком політичного дискурсу та дискурсу ЗМІ при прийнятті вагомих політичних рішень в країні як то процес Brexit. **Метою** статті є виокремлення провідних стратегій дискурсу ЗМІ, які є важелем впливу дискурсу ЗМІ, маніпулюючи політичними вподобаннями та вибором громадян.

Об'єктом дослідження виступає дискурс ЗМІ Британії.

Предметом – основні функції та характеристики дискурсу ЗМІ Великобританії як чинник процесу виходу Великобританії з ЄС.

Спіраючись на головні особливості ЗМІ в суспільстві, які виокремлюють вітчизняні і західні вчені, можна виділити наступні функції ЗМІ: інформативну, соціалізуючу, установлення «порядку денного», політичну, впливу на свідомість, або формування громадської думки, розважальну [4, с. 9].

Відтак, дискурс ЗМІ має ряд передумов для маніпулювання суспільною свідомістю. Його маніпулятивний потенціал обумовлений, у першу чергу, інтенціональною установкою цього виду дискурсу [2, с. 88–124]. Звідси походить і завдання дискурсу ЗМІ – вплив на формування громадської думки. Досягнення поставлених завдань стає можливим за рахунок